

Kontroll- og konstitusjonskomiteen

Postboks 1700 Sentrum
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

25/00024-2

13.01.2025

Svarbrev - Kontroll- og konstitusjonskomiteen vedr. sikkerhetsklarering for vernepliktige i Forsvaret

Jeg viser til brev fra Stortingets Kontroll- og konstitusjonskomité av 17. desember 2024 vedrørende sikkerhetsklarering og vernepliktige i Forsvaret. I brevet fra komitéen vises det konkret til EOS-utvalgets skriv om Forsvarets sikkerhetsavdeling (FSA) opprinnelig datert 18. mars 2024 og en rekke medieoppslag som omhandler vernepliktige i Forsvaret.

Komitéen ba om svar på følgende spørsmål:

1. Kan statsråden gi en fremstilling av hva som har skjedd i saken om sikkerhetsklareringer?
2. Kan statsråden gi en tidslinje over hva regjeringen har foretatt seg siden de først ble kjent med EOS-utvalgets konklusjoner?

EOS-utvalgets brev om FSA, samt de medieoppslagene som komitéen peker på, omhandler vernepliktige med tilknytning til andre stater og ikke vernepliktige generelt. Da denne kategorien vernepliktige har tilknytning til andre stater innebærer dette at klareringssaken kan ta lang tid, og i større grad enn normalt ende med en negativ klareringsavgjørelse.

Det er to ulike årsaker til at vernepliktige med tilknytning til andre stater har fått avbrutt sesjonsprosessen eller fått sin vernepliktstjeneste annullert. Den første omhandler en tidligere avsluttet praksis ved Forsvarets personell- og vernepliktsenter (FPVS) relatert til vernepliktige med tilknytning til Russland, Kina og Iran. Den andre omhandler rutinesvikt i FSA og manglende oppfølging av klareringsprosessen for vernepliktige med tilknytning til andre stater. Sistnevnte er grundig belyst av EOS-utvalget.

Om rutinesvikt i FSA og EOS-utvalgets undersøkelse og kritikk

For å unngå at vernepliktige med tilknytning til andre stater får en negativ klareringsavgjørelse i tjenesteperioden er det fastsatt en rutine hvor dette personellet klareres før tjenestestart. Rutinen «Sen fordeling» innebærer at den vernepliktige fordeles til tjeneste 12 måneder etter gjennomført sesjon. Forsvaret vurderte at 12 måneder var nok til å gjennomføre klareringsprosessen for dette personellet, men det forutsatte at disse klareringssakene ble fulgt opp og prioritert av FSA. Dersom sakene ikke var ferdigbehandlet innen 12 måneder, ble vernepliktstjenesten for den det gjaldt annullert.

Som EOS-utvalgets undersøkelse tydelig viser har ikke FSA i tilstrekkelig grad fulgt opp denne rutinen og således vist svak saksstyring. Resultatet ble at en rekke personer fikk sin vernepliktstjeneste annullert. Jeg deler utvalgets vurdering og finner dette svært kritikkverdig.

Tiltak

- Majoriteten av personer tilknyttet 2025 kullet har fått sin annullering av tjeneste omgjort og det jobbes fortløpende med å klarere dette personellet.
- FSA har utpekt to dedikerte ansatte med ansvar for at disse sakene blir vurdert og videre behandlet. De to har direkte tilgang på flere saksbehandlere som de kan fordele saker til.
- FSA har etter henvendelse til NSM fått opprettet en ny liste i saksbehandlingsverktøyet (MIMIR) slik at de sakene som ikke har en tilordnet saksbehandler, lett kan identifiseres.
- FSA har også opprettet en ny oversikt over mottatte saker. Et regneark med link til saksnummer gir bedre oversikt over hvilke land tilknytningen gjelder. Dette er et godt styringsverktøy for oppfølging og statistikk. Dette vil deles med EOS utvalget når de er på fysisk inspeksjon 23. januar i år, og lette deres arbeid og oversikt.
- Normalt er gyldighetsperioden for en sikkerhetsklarering 5 år. FSA vil endre gyldighetsperioden i sakene «sen fordeling» reduseres til 2 år gjeldende fra innrykk. Det gjør at risikoen ved å fatte en positiv avgjørelse reduseres, og at enkelte sårbarheter kan tillegges mindre vekt enn ved en gyldighetsperiode på 5 år. Dette betyr at flere kan bli sikkerhetsklarert.
- FSA har styrket samarbeidet med FPVS omkring denne saksporteføljen. Dette omhandler blant annet skriftliggjøring av rutiner for å unngå misforståelser.

Om avbrutt sesjon for vernepliktige med tilknytning til Russland, Kina og Iran grunnet tidligere praksis i FPVS

Forsvarsdepartementet ble i 2023 gjort oppmerksom på at Forsvaret hadde endret sin praksis for seleksjon til førstegangstjeneste av personer med tilknytning til Russland, Iran og

Kina. Den nye praksisen innebar at personer med tilknytning til disse landene ikke ble innkalt til sesjon.

Departementet vurderte at forsvarslovens bestemmelser om vurdering av skikkethet til tjeneste ikke ga Forsvaret tilstrekkelig hjemmel til å foreta vurderinger av egnethet basert på landtilknytning. Bestemmelsene som regulerer Forsvarets seleksjon av vernepliktige kan, etter departementets syn, heller ikke anvendes til innledende vurderinger av sikkerhetsmessig skikkethet, en myndighet som tilfaller klareringsmyndigheten etter sikkerhetsloven. Forsvaret har opplyst til departementet at hensikten med å endre praksisen var å skjerme de aktuelle vernepliktige for en sikkerhetsklareringsprosess som erfaringsmessig tar lang tid og kan ende i en negativ avgjørelse, og på den måten ikke gi uriktige forhåpninger om tjenestegjøring.

Tiltak

Forsvarsdepartementet instruerte Forsvaret 26. januar 2024 om å stanse praksisen. Forsvaret bekreftet 13. februar 2024 overfor departementet at praksisen var stanset med virkning fra 1. februar 2024. Forsvaret opplyste samtidig om at følgende praksis var gjeldende:

- Personell med tilknytning til stater Norge ikke har et sikkerhetsmessig samarbeid med blir preselektert på lik linje med alle andre i årskullet.
- De som på sesjon blir fordelt til førstegangstjeneste, og som har tilknytning til et annet land, innkalles til tjeneste med oppmøte tidligst ett år frem i tid i påvente av en eventuell sikkerhetsklarering. Ingen i denne kategorien får endelig innkalling til førstegangstjeneste før de eventuelt får sikkerhetsklarering.
- Ovennevnte personell får tydelig beskjed på sesjon om at innkallingen avhenger av innvilget sikkerhetsklarering og at klareringsprosessen kan ta lang tid. Den vernepliktige skal bli spurt om han/hun har alternative planer til tjeneste, herunder utdanning eller jobb.

Forsvaret opplyser at de 299 personene som ble rammet av denne praksisen vil i løpet av januar 2025 få tilbud om å møte til sesjon.

Andre forhold

I tillegg til de konkrete ovennevnte tiltakene har Forsvaret startet et arbeid knyttet til en eventuell differensiering av klarering for vernepliktige. Forsvaret ønsker å utforske mulighetsrommet i sikkerhetsloven tilpasset ulike kategorier vernepliktige. Eksempelvis kan terskelen for å innvilge sikkerhetsklarering senkes ved bruk av særskilte vilkår for sikkerhetsklareringen, eller i større grad benytte klareringskategorien adgangsklarering. I arbeidet skal det også vurderes om noen kategorier stillinger kan utøves av vernepliktige kun med autorisasjon for BEGRENSET. For dette nivået kreves det ikke klarering. Det er viktig å presisere at den sikkerhetspolitiske situasjonen er betydelig skjerpet og at eventuelle

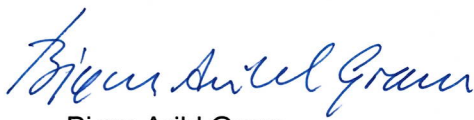
endringer knyttet til dagens regime må opprettholde sikkerhetslovens krav om et forsvarlig sikkerhetsnivå.

Tidslinje

Jeg og mitt departement ble først kjent EOS-utvalgets undersøkelse 5. desember 2024, men vår oppfølging startet allerede i november i forbindelse med VGs oppslag om vernepliktige med tilknytning til andre stater hadde fått sin tjeneste annullert. Jeg tok opp saken med Forsvarets ledelse omgående og fikk innledende redegjørelse fra Forsvaret 27. november. I etterkant av EOS-utvalgets konklusjoner ble Forsvaret den 9. desember gitt i oppdrag om ytterligere redegjørelse og tiltak. Departementet og Forsvaret har for øvrig hatt tett dialog i hele denne perioden.

Avslutning

Jeg vil til slutt vise til regjeringsplattformen hvor regjeringen løftet frem betydningen av at alle har krav på en konkret individuell helhetsvurdering i sin klareringssak. Dette kravet gjelder uavhengig av sikkerhetspolitisk situasjon. Rutinesvikten i FSA og den avsluttede praksisen i FPVS er derfor alvorlig fordi begge disse forholdene, på hver sin måte, fratok enkeltpersoner muligheten for å bli vurdert på nettopp disse premissene. Jeg mener at Forsvaret har iverksatt gode tiltak. Samtidig vil jeg presisere at departementet følger opp det videre arbeidet i styringsdialogen.

Bjørn Arild Gram